

PRAVNA REGULATIVA VEZANA UZ ELEKTRONIČKU TRGOVINU

Tovernić, Sarah Patrizia

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:112:903301>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

STUDENT: Sarah Patrizia Tovernić, MBS: 6837

PRAVNA REGULATIVA VEZANA UZ ELEKTRONIČKU TRGOVINU

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2019.

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
DRUŠTVENI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

PRAVNA REGULATIVA VEZANA UZ ELEKTRONIČKU TRGOVINU
ZAVRŠNI RAD
IZ KOLEGIJA: INFORMATIKA II

Mentor: dr.sc. Kristian Đokić

Student: Sarah Patrizia Tovernić

Matični broj studenta: 6837

Požega, 2019.

SAŽETAK

Tema ovog rada je pravna regulativa vezana uz elektroničku trgovinu. Radi razumijevanja pravne regulative elektroničke trgovine, početak rada fokusiran je na sam pojam elektroničke trgovine te oblike u kojima se pojavljuje. Pravni okvir elektroničke trgovine u današnjem digitalnom dobu iznimno je važan, jer je potrebno osigurati nesmetano kretanje roba i usluga, odnosno, proces kupnje, prodaje ili razmjene proizvoda, usluga ili informacija na unutarnjem tržištu. Kako bi se to postiglo, potrebno je uskladiti međunarodne i domaće propise kojima se definira pružanje usluga informacijskog društva, odgovornost davatelja usluga informacijskog društva te pravila u vezi sa sklapanjem ugovora u elektroničkom obliku.

Poseban osvrt u ovom radu daje se na ugovore u elektroničkom obliku, tko ih sklapa i na koji način te na elektroničku ispravu kao vrstu dokumenta u elektroničkom obliku.

KLJUČNE RIJEČI: elektronička trgovina, ugovori u elektroničkom obliku, elektronička isprava

ABSTRACT

The subject of this paper is electronic commerce legal regulation. For the better understanding electronic commerce legal regulation, the beginning of work is focused on the very concept of electronic commerce and its forms. The legal framework of electronic commerce in today's digital age is extremely important, since it is necessary to ensure the smooth movement of goods and services, that is, the process of buying, selling or exchanging products, services or information in the internal market. In order to achieve this, it is necessary to harmonize international and domestic regulations defining the provision of information society services, the responsibility of information society service providers and the rules regarding the conclusion of contracts in electronic form.

Special emphasis in this paper is given on contracts in electronic form, who makes them and in what way, and on electronic document as a type of document in electronic form.

KEY WORDS: electronic commerce, contracts in electronic form, electronic document

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ELEKTRONIČKA TRGOVINA.....	2
2.1. Oblici elektroničke trgovine.....	3
3. PRAVNA REGULATIVA VEZANA UZ ELEKTRONIČKU TRGOVINU.....	4
3.1. Opći pojmovi vezani uz elektronički trgovinu.....	6
3.2. Sloboda obavljanja usluga informacijskog društva.....	7
3.3. Obveza informiranja.....	9
3.4. Komercijalna priopćenja.....	10
4. SKLAPANJE UGOVORA U ELEKTRONIČKOM OBLIKU.....	12
4.1. Elektronički potpis.....	14
4.2. Trenutak sklapanja ugovora.....	15
4.3. Odgovornost davatelja (posrednika) usluga informacijskog društva.....	16
5. ELEKTRONIČKA ISPRAVA.....	19
5.2. Dokumentacijski ciklus elektroničke isprave.....	20
5.2. Elektronički račun kao elektronička isprava.....	22
6. ZAKLJUČAK.....	24
7. POPIS KORIŠTENE LITERATURE.....	25

1. UVOD

Ovim radom analizirat će se dio pravne regulative vezanu uz elektroničku trgovinu, kako domaću tako i međunarodnu. Kako bi proučavanje pravne regulative bilo razumljivo, prvi dio rada posvećen je definiranju elektroničke trgovine, oblicima u kojima se pojavljuje te općim pojmovima vezanim uz elektroničku trgovinu.

Osim toga, važno je utvrditi koji su to sve postupci vezani uz elektroničku trgovinu, koje karakteristike ima društvo koje se koristi informacijskim uslugama te njihova prava i obveze koje su sastavni dio zakonskih propisa.

U drugom dijelu rada govori se o sklapanju ugovora u elektroničkom obliku te svim njegovim bitnim sastojcima.

Cilj ovog rada je obuhvatiti područje elektroničke trgovine kroz pravne norme i na taj način povezati područje elektroničke trgovine u jednu cjelinu.

2. ELEKTRONIČKA TRGOVINA

U ovom radu potrebno je prvo definirati pojam elektroničke trgovine (engleski naziv *electronic commerce*, ili skraćeno *e-commerce*), koja predstavlja sve značajniju i unosniju komponentu cjelokupne trgovine u novom takozvanom digitalnom dobu. Kao i kod mnogih drugih novijih pojmova iz područja informacijske znanosti, ni definiranje elektroničke trgovine nije jednoznačno. Jedna od definicija koja najbolje opisuje elektroničku trgovinu ponudio je Panian (2000) koji elektroničku trgovinu definira kao „proces kupnje, prodaje ili razmjene proizvoda, usluga ili informacija putem javno dostupne računalne mreže, interneta, a nudi veliko smanjenje troškova i vremena transakcija“. Nešto opširniju definiciju elektroničke trgovine preveo je Matić (2008) kao „trgovinu koja obuhvaća sve trgovačke transakcije, bilo da je riječ o onima između individualnih, fizičkih osoba ili trgovačkih društava ili s njima izjednačenih subjekata, koja se provodi kroz elektroničke mreže. Predmet takvih pravnih poslova mogu biti usluge i druge nematerijalne ili netjelesne stvari, podaci ili informacije, ili roba u tradicionalnom smislu.“

Spremić (2004) pak definira pojam elektroničke trgovine iz četiri perspektive:

1. komunikacijske perspektive: elektronička trgovina omogućuje isporuku informacija, proizvoda/usluga ili sredstava plaćanja putem javnih telefonskih linija, javno dostupnih računalnih mreža ili nekim drugim elektroničkim putem,
2. perspektive poslovnih procesa: elektronička trgovina predstavlja primjenu nove tehnologije prema automatizaciji poslovnih transakcija i unaprjeđenju poslovanja,
3. perspektive pružanja usluga: elektronička trgovina je sredstvo kojim kompanija, korisnici i menadžment nastoje smanjiti troškove pružanja usluga uz povećanje razine kvalitete dobara i povećanje brzine i njihove isporuke,
4. virtualne perspektive: elektronička trgovina pruža mogućnost kupnje i prodaje proizvoda, usluga i informacija putem Interneta i njegovih usluga.

Iz priloženih definicija može se zaključiti da je elektronička trgovina, trgovina koja se obavlja na drugačiji način od klasične trgovine, a razlika je upravo u načinu obavljanja iste koja se provodi putem elektroničkog medija, a sa sobom nosi mnoge prednosti, kao što je npr. pregled i usporedba proizvoda, smanjenje troškova usluga i brzina isporuke. U današnje vrijeme Internet je vodeći komunikacijski medij i osnovno sredstvo za sve vrste transakcija i za svaki oblik posla, a njegovo širenje ne staje. Elektronička trgovina postala je sve popularnija i zastupljenija u razvijenim zemljama te svaka veća tvrtka ima neki oblike e-trgovine, a sve

popularnija su i manja poduzeća koja se baziraju samo na e-trgovini. Kupovanje putem Interneta danas je najbrži i često najjeftiniji način kupovine nekog proizvoda, nudi sav asortiman proizvoda, usluga i informacija, koji je dostupan onom stanovništvu koje posjeduje osnovna znanja iz internetskih tehnologija koja se stječu aktivnim sudjelovanjem na Internetu.

Elektroničku trgovinu potrebno je odvojiti od elektroničkog poslovanja koje nikako ne predstavlja sinonim za elektroničku trgovinu. Elektronička trgovina odnosi se samo na odvijanje trgovinskih aktivnosti putem interneta, a elektroničko poslovanje se odnosi na intenzivno odvijanje svih poslovnih aktivnosti elektroničkim putem. Dakle moglo bi se reći da je e-poslovanje širi pojam, tj. da je e-trgovina samo dio e-poslovanja. E-trgovina podrazumijeva prodaju, kupovinu, marketing, preuzimanje narudžbi, službu za korisnike, kupnju potrošnog materijala za proizvodnju itd., a e-poslovanje uz sve što podrazumijeva e-trgovina obuhvaća i interne procese kao što su proizvodnja, upravljanje zalihama, razvoj proizvoda, upravljanje znanjem, upravljanje rizicima, upravljanje ljudskim resursima te financijama i slično.

2.1. Oblici elektroničke trgovine

Elektronička trgovina može se podijeliti na nekoliko vrsta, s obzirom na to tko je davatelj, tko korisnik usluga:

1. trgovinu između poslovnih subjekata – Business to Business trgovinu ili B2B,
2. trgovinu usmjerenu prema tržištu krajnjih potrošača svakodnevne (neposlovne) potrošnje – Business to Consumer ili B2C,
3. modeli trgovine s državnim institucijama:
 - model u kojem su državne institucije kupci, a privatne tvrtke prodavač (Business to Government, B2G)
 - model u kojem su državne institucije prodavači, a tvrtke kupci (Government to Business, G2B)
4. trgovinu između potrošača svakodnevne (neposlovne) potrošnje- Consumer to Consumer ili C2C,
5. trgovina putem mobilnih uređaja- mobilna trgovina ili M-trgovina te
6. lokalna trgovina- privlačenje grupe potrošača na osnovu njihove geografske lokacije. (Milosavljević i Mišković, 2016:9)

3. PRAVNA REGULATIVA VEZANA UZ ELEKTRONIČKU TRGOVINU

Elektronička trgovina uređena je međunarodnom i domaćom pravnom regulativom, koje je potrebno uskladiti radi nesmetanog kretanja roba i usluga na unutarnjem tržištu. Elektronička trgovina u Republici Hrvatskoj uređena je brojnim propisima, a najvažniji je Zakon o elektroničkoj trgovini donesen u skladu s Direktivom (2000/31/EZ) Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o pojedinim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebice elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini). Zakonom o elektroničkoj trgovini uređuje se pružanje usluga informacijskog društva, odgovornost davatelja usluga informacijskog društva te pravila u vezi sa sklapanjem ugovora u elektroničkom obliku. Razvoj elektroničke trgovine u informacijskom društvu pruža mogućnosti zapošljavanja na području Europske zajednice, potiče gospodarski rast i razvoj te ulaganja europskih poduzeća u inovacije. Radi nesmetanog kretanja roba i usluga potrebno je urediti propise kako bi se mogle iskoristiti sve pogodnosti unutarnjeg tržišta. 25. ožujka 1957. godine potpisan je Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ), buduće Europske unije (EU), sa ciljem uklanjanja trgovinske prepreke među državama članicama u cilju povećanja gospodarskog napretka i doprinosa još većem zajedništvu europskih naroda. (<http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>) Jedinstvenim europskim aktom iz 1986., u Ugovor o Europskoj ekonomskoj zajednici uvršten je cilj uspostave unutarnjeg tržišta, definirajući ga kao područje bez unutarnjih granica u kojem se jamči slobodno kretanje roba, osoba, usluga i kapitala. Međutim, razvojem informacijske znanosti dolazi do određenih pravnih prepreka koje proizlaze iz razlika u zakonodavstvima i pravne nesigurnosti oko toga koji se propisi primjenjuju na te usluge. Tako je između ostalih donesena spomenuta Direktiva o elektroničkoj trgovini (2000/31/EZ) koja pokriva pojedine pravne aspekte elektroničke trgovine na unutarnjem tržištu kao što je osiguranje nesmetanog kretanja usluga informacijskog društva. Dakle, cilj Direktive je stvaranje pravnog okvira kojim se osigurava slobodno kretanje usluga informacijskog društva između država članica, a nije joj cilj usklađivanje kaznenog prava kao takvog. (Direktiva, 2000/31/EZ) Slobodno kretanje usluga informacijskog društva je iskazano općenitijim načelom, kao sloboda izražavanja kako je zajamčena člankom 10. stavkom 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koji glasi „Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice“. (Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10) Konvencija je donesena u Rimu 4.

studenog 1950. godine, koju su ratificirale sve države članice Vijeća Europe. Iz toga razloga direktive koje se odnose na pružanje usluga informacijskog društva moraju osigurati slobodnim bavljenjem tom djelatnošću s obzirom na taj članak.

Nadalje, 2014. godine Europska Unija donijela je Uredbu br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ o elektroničkom potpisu, smatrajući da tom Direktivom nije utvrđen sveobuhvatan prekogranični i međusektorski okvir za sigurne i vjerodostojne elektroničke transakcije te elektroničke transakcije koje bi bile jednostavne za korištenje. Cilj Uredbe (910/2014) je povećati povjerenje u elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu pružanjem zajedničkog temelja za sigurnu interakciju između građana, poduzeća i tijela javne vlasti.

U domaće pravne izvore vezane za elektroničku trgovinu ubrajaju se:

1. Zakon o elektroničkoj trgovini (173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19),
2. Zakon o elektroničkoj ispravi (150/05) te
3. Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ (NN 62/17)

Spomenuta tri zakona čine specijalni pravni okvir elektroničke trgovine u zakonodavstvu Republike Hrvatske. Pored njih na elektroničku trgovinu odnose se još brojni zakoni i drugi propisi koji uređuju pojedina područja vezana za usluge informacijskog društva. Zbog zaštite osobnih podataka donesen je Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka (NN,42/18) donesen u skladu sa Uredbom (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) kojim se uređuje zaštita osobnih podataka o fizičkim osobama, kao i nadzor nad prikupljanjem, obradom i upotrebom osobnih podataka u Republici Hrvatskoj te rad Agencije za zaštitu osobnih podataka kao neovisnog državnog tijela.

Zakonom o zaštiti potrošača (NN 41/14, 110/15, 14/19) uređuje se zaštita potrošača kada je riječ o ugovorima koji su sklopljeni izvan poslovnih prostorija odnosno ugovorima sklopljenim na daljinu.

3.1. Opći pojmovi vezani uz elektroničku trgovinu

Da bi se shvatila pravna regulativa vezana uz elektroničku trgovinu prvo je potrebno definirati određene pojmove kako bi se lakše moglo utvrditi na što se pravne norme odnose. Već na samom početku Zakona o elektroničkoj trgovini spominje se pojam informacijsko društvo. Informacijskim društvom smatra se društvo koje na području proizvodnje, gospodarstva i društva u cjelini središnji položaj imaju informacijske tehnologije. Sam naziv informacijskog društva upotrebljava se u dokumentima Europske unije od početka 1990. godine. (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27411>) Informacijsko društvo putem računalne mreže nudi određene usluge, takozvane „usluge informacijskog društva“ koje se definiraju kao usluge koje uz određenu naknadu pružaju elektroničkim putem na individualni zahtjev korisnika, a posebno Internet prodaja robe i usluga, nuđenje podataka na Internetu, reklamiranje putem Interneta, elektronički pretraživači te mogućnost traženja podataka i usluga koje se prenose elektroničkom mrežom, posreduju u pristupu mreži ili pohranjuju podatke korisnika. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19) Prema Direktivi 2000/31/EZ o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) usluge informacijskog društva su sve usluge koje se u pravilu pružaju uz naknadu, na daljinu, elektroničkom opremom za obradu i pohranu podataka te na pojedinačni zahtjev korisnika usluge. Tako Direktiva (2000/31/EZ) propisuje da usluge informacijskog društva obuhvaćaju široki raspon gospodarskih djelatnosti koje se odvijaju na internetu. Te djelatnosti se posebno sastoje od prodaje roba na internetu, međutim djelatnosti kao što su isporuka roba kao takva ili pružanje usluga offline nisu obuhvaćene pod pojmom usluga informacijskog društva. Usluge informacijskog društva nisu isključivo ograničene na usluge za koje se ugovori sklapaju na Internetu već se odnose i na usluge za koje oni koji ih primaju ne plaćaju naknadu kao što su usluge kojima se putem interneta nude informacije ili komercijalna priopćenja te usluge koje osiguravaju alate za omogućavanje pretraživanja podataka, pristupa podacima i pronalaženje podataka, pod uvjetom da predstavljaju gospodarsku djelatnost. Također, usluge informacijskog društva uključuju i usluge koje se sastoje od prijenosa informacija putem komunikacijske mreže, omogućavanja pristupa na komunikacijsku mrežu ili smještaj na poslužitelju („hosting“) informacija dobivenih od korisnika usluga. Televizijsko i radijsko emitiranje nisu usluge informacijskog društva jer se ne pružaju na pojedinačni zahtjev, kao što je to kod usluga koje se prenose direktno npr. video na zahtjev ili slanje komercijalnih priopćenja elektroničkom poštom. Prema Direktivi (2000/31/EZ) također se ne smatra

uslugama informacijskog društva korištenje elektroničke pošte ili istovrsnih individualnih komunikacija od strane fizičkih osoba koje djeluju izvan okvira svojeg zanimanja, posla ili struke uključujući korištenje radi sklapanja ugovora između tih osoba.

U samoj definiciji usluga informacijskog društva ponavlja se termin „podatak“ kao jedan od usluga koje korisnik može zatražiti na Internetu. Podatkom se smatra svaka poruka, informacija ili dokument sastavljen, poslan, primljen, zabilježen, pohranjen ili prikazan elektroničkim, optičkim ili sličnim sredstvom koji uključuje, ali se ne ograničava na prijenos Internetom, elektroničkom poštom ili telefaksom. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19) Osobe koje su sudionici elektroničke trgovine su davatelji usluga i korisnici usluga. Davateljima usluga smatraju se pravne i fizičke osobe koje pružaju usluge informacijskog društva, dok s druge strane se nalaze korisnici usluga kao fizičke ili pravne osobe, koje zbog profesionalnih ili drugih ciljeva koriste usluge informacijskog društva. Fizičke osobe koje djeluju u svrhe koje su izvan okvira njihovog zanimanja, poslovne aktivnosti ili struke nazivaju se potrošači.

3.2. Sloboda obavljanja usluga informacijskog društva

Sloboda obavljanja usluga informacijskog društva mogla bi se postaviti kao temeljno načelo elektroničke trgovine. Stoga, Direktiva (2000/31/EZ) propisuje da “svaka država članica mora osigurati da usluge informacijskog društva koje pruža davatelj usluga s poslovnim nastanom na njezinom državnom području udovoljavaju onim nacionalnim odredbama te države članice koje spadaju u okvir područja koordinacije“. Područjem koordinacije smatraju se zahtjevi utvrđeni u pravnim sustavima država članica koji se primjenjuju na davatelje usluga informacijskog društva ili usluge informacijskog društva, bez obzira na to jesu li opće naravi ili izričito njima namijenjeni. (Direktiva/2000/31/EZ)

Tako, prema Zakonu o elektroničkoj trgovini, pružanje usluga informacijskog društva je slobodno uz dužnost postupanja i pružanja usluga u skladu sa zakonima i drugim propisima Republike Hrvatske. Zakoni i drugi propisi Republike Hrvatske odnose se na davatelje usluga informacijskog društva sa sjedištem u Republici Hrvatskoj. Pravnog subjekta koji se osnovan i registriran pri Trgovačkom sudu u Republici Hrvatskoj za obavljanje usluga informacijskog društva, ne smije se tražiti zahtijevati prethodno odobrenje ili ispunjenje istoznačnog učinka. Kao dio usluga informacijskog društva podrazumijeva se i tržišna komunikacija koja je također dozvoljena uz uvjet poštivanja pravila struke koja se odnose na neovisnost, dostojanstvo i

integritet struke, kao i poslovnu tajnu sukladnu sa posebnostima profesije. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

Međutim, iako je pružanje usluga informacijskog društva davateljima usluga sa sjedištem u Europskoj uniji slobodno, postoje iznimne situacije u kojima se može ograničiti pružanje usluga iz neke države članice. Prema Direktivi (2000/31/EZ) određene usluge informacijskog društva mogu se ograničiti ukoliko se zadovoljavaju određeni uvjeti:

1. Mjere moraju biti potrebne iz nekih od navedenih razloga;
 - javna politika, posebno sprečavanje istraga, otkrivanje i procesuiranje kaznenih djela, uključujući zaštitu maloljetnika i borbu protiv svakog poticanja na mržnju na rasnim, spolnim, vjerskim ili nacionalnim osnovama, kao i narušavanje ljudskog dostojanstva pojedinca,
 - radi zaštite javnog zdravlja,
 - javna sigurnost, uključujući zaštitu nacionalne sigurnosti i obranu,
 - zaštita potrošača, uključujući i ulagače.
2. Mjere moraju biti poduzete protiv određene usluge informacijskog društva koja dovodi u pitanje ciljeve navedene u točki 1. ili koja predstavlja ozbiljan i veliki rizik za ostvarenje tih ciljeva.
3. Mjere moraju biti razmjerne tim ciljevima.

Prije poduzimanja navedenih mjera potrebno je da država članica zatražila od druge države članice, a ona to nije učinila ili je poduzela nedostatne mjere te da je država članica obavijestila Europsku komisiju i državu članicu o svojoj namjeri da poduzme takve mjere. (Direktiva, 2000/31/EZ) Sukladno Direktivi, Republika Hrvatska je kroz Zakon o elektroničkoj trgovini propisala postupak ograničavanja slobode pružanja usluga informacijskog društva. Nadležno tijelo za provođenje mjere ograničavanja slobode informacijskog društva je Sud ili tijelo državne uprave nadležno za provedbu elektroničkog poslovanja (dalje u tekstu: nadležno tijelo). Nadležno tijelo dužno je o svojoj namjeri ograničavanja slobode prometa usluga informacijskog društva, prije poduzimanja takvih mjera, obavijestiti nadležno tijelo druge države i Europsku komisiju te dostaviti i podnijeti zahtjev za poduzimanje mjera protiv određenog davatelja usluga na području zemlja članica EU. Ukoliko nadležno tijelo zemlje članice ne udovolji zahtjevu ili ne poduzme mjere u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva, nadležno tijelo može poduzeti mjere uz prethodnu obavijest nadležnom tijelu zemlje članice Europske unije i Europsko komisiji. Iznimka je u situacijama kada postoji osnovana

opasnost od nastanka štete zbog odgode poduzimanja mjera, tada nadležno tijelo može poduzeti mjere ograničavanja slobode prometa usluga informacijskog društva bez prethodnog obavještanja nadležnog tijela zemlje članice u kojoj davatelj usluga ima sjedište. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

3.3. Obveza informiranja

Davatelji usluga informacijskog društva, bilo da se radi o fizičkoj ili pravnoj osobi, dužni su u obliku i na način koji je stalno dostupan korisnicima usluga i tijelima državne uprave Republike Hrvatske pružiti informacije kao što su:

1. ime i prezime ili tvrtku davatelja usluga,
2. sjedište obrta ili sjedište pravne osobe davatelja usluga
3. ostale podatke o davatelju usluga na temelju kojih korisnik može brzo i nesmetano stupiti s njim u vezu, uključujući elektroničku adresu putem koje je moguće uspostaviti izravan kontakt,
4. broj sudskog ili drugog javnog registra u koji je davatelj usluga upisan te podatke o registru,
5. pojedinosti o nadležnom tijelu, ako djelatnost davatelja usluga podliježe službenom nadzoru,
6. porezni broj, ako je davatelj usluga obveznik plaćanja poreza na dodanu vrijednost,
7. u pogledu posebno reguliranih djelatnosti/profesija:
 - profesionalna ili slična institucija kod koje je davatelj usluga registriran,
 - profesionalni naziv i zemlja koja ga je odobrila,
 - uputa o profesionalnim pravilima u zemlji u kojoj se obavlja djelatnost i mjestu njihove dostupnosti. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

Ukoliko davatelj usluga prikazuje cijene, one moraju biti jasno i nedvosmisleno naznačene. Posebno se mora istaknuti jesu li u prikazanu cijenu uključeni troškovi dostave, ostali manipulativni troškovi, porez te drugi troškovi koji na bilo koji način utječu a prikazanu cijenu. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

3.4. Komercijalna priopćenja

Prema Direktivi (2000/31/EZ) komercijalno priopćenje se definira kao: „svaki oblik priopćenja namijenjeno promidžbi, izravno ili neizravno, roba, usluga ili ugleda poduzeća, organizacije ili osobe koje obavljaju trgovačku, industrijsku ili obrtničku djelatnost ili se bave reguliranom strukom“. Komercijalnim priopćenjem se ne smatraju informacije koje omogućavaju izravan pristup aktivnosti poduzeća, organizacije ili osobe, a posebno naziv domene ili adresa elektroničke pošte. Komunikacije vezane uz robe, usluge ili ugled poduzeća također se ne smatraju komercijalnim priopćenjem. Zakon o elektroničkoj trgovini (NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19) jasno propisuje uvjete kojim je davatelj usluga dužan osigurati da svaki podatak iz komercijalnog priopćenja, koji je dijelom ili u cijelosti usluga informacijskog društva, a to su:

1. da je komercijalno priopćenje moguće kao takvo jasno identificirati u trenutku kada ga korisnik primi,
2. da je osobu u čije je ime sastavljeno komercijalno priopćenje moguće jasno identificirati,
3. da je svaki promotivni poziv za stavljanje ponude iz komercijalnog priopćenja (uključujući popuste i poklone) mora biti jasno identificiran kao takav, te
4. da uvjeti koji se moraju ispunjavati za stavljanje ponude iz komercijalnog priopćenja moraju biti lako dostupni, te predloženi jasno i nedvosmisleno. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

Neželjene elektroničke komunikacije, odnosno netražena komercijalna priopćenja koja se šalju putem elektroničke pošte, dopuštena su samo uz prethodni pristanak osobe kojoj je takva vrsta komunikacije namijenjena i to u skladu sa Zakonom o elektroničkim komunikacijama (NN 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14, 72/17) s obzirom da se netražena komercijalna priopćenja osim elektroničkom poštom, šalju/primaju i putem automatskih pozivnih i komunikacijskih sustava bez ljudskog posredovanja, telefaksnih uređaja te SMS ili MMS porukama. Fizička ili pravna osoba trgovca može upotrebljavati podatke o adresama elektroničke pošte koje je pribavila od svojih potrošača u svrhu prodaje i promidžbe svojih proizvoda ili usluga, međutim potrošači moraju imati jasnu i nedvojbenu mogućnost besplatnog i jednostavnog prigovora na takvu uporabu podataka. Operateri usluga elektroničke pošte dužni su svojim pretplatnicima omogućiti filtriranje takve dolazne pošte koja sadrži neželjene elektroničke poruke. (Zakon o elektroničkim komunikacijama, NN 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14, 72/17) U Direktivi (2000/31/EZ) propisano je da „države članice moraju poduzeti mjere

kako bi osigurale da davatelji usluga koji šalju neželjena komercijalna priopćenja elektroničkom poštom redovno provjeravaju i poštuju popise za odjavu u koje se mogu upisati fizičke osobe koje ne žele primati takva komercijalna priopćenja“.

4. SKLAPANJE UGOVORA U ELEKTRONIČKOM OBLIKU

Pravni izvori koji se primjenjuju u tematici sklapanja ugovora u elektroničkom obliku je svakako Zakon o elektroničkoj trgovini, a kada se radi o obveznopравnim odnosima koji proizlaze iz ugovora sklopljenim u elektroničkom obliku primjenjuje se Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18) u kojem jasno piše: „Volja za sklapanjem može se izjaviti riječima, uobičajenim znakovima ili drugim ponašanjem iz kojeg se sa sigurnošću može zaključiti o njezinu postojanju, sadržaju i identitetu davatelja izjave. Volja za sklapanjem ugovora može se izjaviti i pomoću različitih komunikacijskih sredstava“. Zakon o elektroničkoj trgovini pak jasno definira da je sklapanje ugovora moguće elektroničkim putem, odnosno u elektroničkom obliku te da se ponuda i prihvata ponude mogu dati elektroničkim putem. Ugovori u elektroničkom obliku su ugovori koje pravne i fizičke osobe u cijelosti ili djelomično sklapaju, šalju, primaju, raskidaju, otkazuju, pristupaju i prikazuju elektroničkim putem koristeći elektronička, optička ili slična sredstva, uključujući, ali ne ograničavajući se na prijenos Internetom. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19) U slučajevima kada elektronička poruka, odnosno elektronički oblik koristi kao oblik sklapanja ugovora, takvom ugovoru se ne može osporiti pravna valjanost na temelju činjenice da je sastavljen u elektroničkom obliku. Ipak postoje ugovori koji se ne mogu sklapati u elektroničkom obliku pa se samim time i odredbe Zakona o elektroničkoj trgovini ne mogu primjenjivati na njima, a to su:

1. imovinski, predbračni, odnosno bračni ugovori i drugi ugovori koje uređuje Obiteljski zakon,
2. ugovori o opterećenju i otuđenju imovine za koje je potrebno odobrenje centra za socijalnu skrb,
3. ugovori o ustupu i raspodjeli imovine za života, ugovori o doživotnom uzdržavanju i sporazumi u vezi s nasljeđivanjem, ugovori o odricanju od nasljedstva, ugovori o prijenosu nasljednog dijela prije diobe, oporučni poslovi i drugi ugovori koje uređuje Zakon o nasljeđivanju,
4. darovni ugovori,
5. ugovori o prijenosu prava vlasništva na nekretninama ili druge pravne poslove kojima se uređuju stvarna prava na nekretninama, osim ugovora o najmu i zakupu nekretnina,
6. drugi ugovori za koje je posebnim zakonom propisano da se sastavljaju u obliku javnobilježničkog akta, odnosno isprave,

7. drugi ugovori za koje je posebnim zakonom ili propisom donesenom na temelju zakona izričito određena uporaba vlastoručnog potpisa u dokumentima na papiru ili ovjera vlastoručnog potpisa,
8. ugovori i očitovanja volje jamaca, ako je jamac osoba koja djeluje izvan svoje trgovačke, poslovne ili profesionalne djelatnosti. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

Za sklapanje ugovora u elektroničkim putem, odnosno u elektroničkom obliku, davatelj usluga informacijskog društva dužan je potencijalnom korisniku usluga, prije sklapanja ugovora o pružanju usluga informacijskog društva, osigurati podatke i obavijesti koje moraju biti napisane na jasan, razumljiv i nedvosmislen način, a to su:

1. različiti stupnjevi koji slijede u postupku sklapanja ugovora,
2. ugovorne odredbe,
3. opći uvjeti poslovanja (ako su sastavni dio ugovora),
4. jezici ponuđeni za sklapanje ugovora,
5. kodeksi postupanja u skladu s kojima postupaju davatelji usluga i informacije o tome kako se ti kodeksi mogu pregledati elektroničkim putem. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

Ugovorne odredbe i odredbe općih uvjeta poslovanja moraju biti dostupne korisnicima usluga, najčešće je to javom objavom na internetskim stranicama budući da moraju biti dostupne korisnicima na način da im je omogućeno njihovo spremanje, ponovno korištenje i reproduciranje. Njima se definiraju prava i obveze davatelja usluga i korisnika usluga kao što su npr. mogućnost raskida ugovora, povrat uplaćenih sredstava, vrijeme dostave i ostalo. Davatelj usluge informacijskog društva dužan je osigurati mogućem korisniku tehnička sredstva za prepoznavanje i ispravljanje pogrešnog unosa podataka u poruku prije njezine predaje ili slanja. Tako će se prilikom unosa određenih podataka prikazati obavijest o netočnom ili nepotpunom unosu tih podataka.

Kada davatelj usluge informacijskog društva zaprimi elektroničku poruku koja sadrži ponudu ili prihvata ponude za sklapanje ugovora, davatelj usluge bez odgode mora elektroničkim putem, posebnom elektroničkom porukom potvrditi primitak ponude ili prihvata ponude za sklapanje ugovora.

4.1. Elektronički potpis

Za neke vrste ugovora moguće je kao pretpostavku valjanosti i nastanka ugovora zahtijevati potpis osobe. Međutim, kada je riječ o sklapanju ugovora u elektroničkom obliku, vlastoručni potpis moguće je zamijeniti elektroničkim potpisom. Njegovim korištenjem osigurava se autentičnost i integritet. Elektronički potpis je iz toga razloga ključan element uspjeha elektroničke trgovine. U Republici Hrvatskoj do 2017. godine na snazi je bio Zakon o elektroničkom potpisu, koji je tada zamijenjen Zakonom o provedbi Uredbe (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ o elektroničkom potpisu (NN, 62/17). Svaka fizička osoba koja izrađuje elektronički potpis, naziva se potpisnikom.

Uredba EU (910/2014) definira tri vrste elektroničkog potpisa, a to su osnovni elektronički potpis, napredan elektronički potpis i kvalificirani elektronički potpis.

Elektronički potpis definira kao skup podataka u elektroničkom obliku koji su pridruženi ili su logički povezani s drugim podacima u elektroničkom obliku i koje potpisnik koristi za potpisivanje.

Napredan elektronički potpis je elektronički potpis koji ispunjava sljedeće zahtjeve:

- na nedvojben način je povezan s potpisnikom,
- omogućava identificiranje potpisnika,
- izrađen je korištenjem podacima za izradu elektroničkog potpisa koje potpisnik može uz visoku razinu pouzdanja, koristiti pod svojom kontrolom i
- povezan je s njime potpisanim podacima na način da se može otkriti bilo koja naknadna izmjena podataka.

Kvalificirani elektronički potpis znači napredan elektronički potpis koji je izrađen pomoću kvalificiranih sredstava za izradu elektroničkog potpisa i temelji se na kvalificiranom certifikatu za elektroničke potpise odnosno elektroničkoj potvrdi koja povezuje podatke za validaciju elektroničkog potpisa s fizičkom osobom. Kvalificirani elektronički potpis ima jednak pravi učinak kao i vlastoručni potpis te ako se temelji na kvalificiranom certifikatu izdanom u jednoj državi članici EU, vrijedi i svim ostalim državama članicama. (Uredba EU, 910/2014)

Digitalni odnosno elektronički certifikat je isprava u digitalnom obliku za potvrdu identiteta neke fizičke ili pravne osobe. Digitalni certifikat izdaje davatelj usluge izdavanja digitalnih certifikata, tj. neko tijelo jave vlasti ili trgovačko društvo koje pruža takvu vrstu usluge.

Uredba EU (910/2014) certifikat definira kao potvrdu u elektroničkom obliku koja povezuje podatke za verificiranje elektroničkog potpisa s fizičkom osobom i potvrđuje barem ime i pseudonim te osobe. Napredni i kvalificirani elektronički potpis temelje se na kvalificiranom certifikatu. Kvalificirani certifikat je, elektronička potvrda kojom davatelj usluga izdavanja kvalificiranih certifikata potvrđuje napredni, odnosno, kvalificirani elektronički potpis potpisnika tj. nedvojbeno potvrđuje identitet potpisnika.

Primjera radi, u Republici Hrvatskoj do elektroničkog potpisa se danas može doći i putem „jednog klika“, kao npr. putem Internet stranice Epotpis.hr (<https://www.epotpis.hr/>) na kojoj može brzo izraditi željeni elektronički potpis uz odabir certifikata za elektronički potpis i napredni elektronički potpis. Također, do elektroničkog potpisa može se i pute Internet stranice Financijske agencije (Fina) koja je vodeća hrvatska tvrtka za pružanje financijskih i elektroničkih usluga. (<https://www.fina.hr/>)

4.2. Trenutak sklapanja ugovora

Što se tiče trenutka sklapanja ugovora, postoje različite teorije. Tako Matić (2012) navodi:

1. teoriju izjave ili očitovanja- prema kojoj je dovoljno da adresat ponude očituje svoj prihvata na napravljenu ponudu,
2. teoriju prijma- prema kojoj je ugovor sklopljen onog trenutka kad ponuditelj dobije izjavu ponuđenog da prihvaća ponudu,
3. teoriju saznanja- prema kojoj je ugovor sklopljen u trenutku kad je ponuditelj saznao za sadržaj primljene izjave o prihvatu ponude, i
4. teoriju otposljanja- prema kojoj je u trenutku nastanka ugovora mjerodavan trenutak odašiljanja izjave o prihvatu.

Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18) u čl. 252. sadrži da je ugovor sklopljen u trenutku kad ponuditelj primi izjavu ponuđenika da prihvaća ponudu. Može se zaključiti da je Zakon o obveznim odnosima prihvatio teoriju prijma, odnosno da je ugovor sklopljen u trenutku kad ponuditelj primi izjavu ponuđenika da prihvaća poruku.

Zakon o elektroničkoj trgovini u čl. 15. sadrži odrednicu da je ugovor u elektroničkom obliku sklopljen onog trenutka kad ponuditelj primi elektroničku poruku koja sadrži izjavu ponuđenog da prihvaća ponudu. Ponuda i prihvrat te druga očitovanja volje poduzeta elektroničkim putem, primljena su kada im osoba kojoj su upućena može pristupiti. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19) Što bi značilo da je ugovor sklopljen kada je prihvrat ponude primljen u mailbox primateljevog (ponuditelja) providera kojem ponuditelj može pristupiti, pročitati ili preuzeti poruku na svoje računalo u bilo koje doba. (Matić, 2012:20)

4.3. Odgovornost davatelja (posrednika) usluga informacijskog društva

Davatelji usluga informacijskog društva mogu imati i ulogu posrednika u pristupu mreži ili pohranjivanju podataka korisnika. Takvu vrstu posredničkih usluga najčešće pružaju davatelji usluga informacijskog društva koji se hrvatski nazivaju davatelji internetskih usluga. Oni osim same usluge internetskih usluga pružaju i dodatne usluge kao što su usluge elektroničke pošte, prostor za postavljanje internetskih stranica i slično. Pružatelji, odnosno posrednici takvih vrsta usluga imaju posebnu odgovornost na preneseni i pohranjeni sadržaj. (Dragičević, 2015:303) Njihova odgovornost regulirana je Zakonom o elektroničkoj trgovini i Direktivom o elektroničkoj trgovini EU (2000/31/EZ). Usluge informacijskog društva koje pružaju posrednici su prijenos podataka trećih osoba u mreži (tzv. *mere conduit*), zatim prijenos i privremenu pohranu informacija trećih radi daljnjeg prijenosa drugim primateljima usluge na njihov zahtjev (tzv. *caching*) te usluge smještaja informacija na poslužitelju (tzv. *hosting*). (Dragičević, 2015:304)

Prvu vrstu usluga u kojoj posrednici koji imaju zadatak prijenosa podataka koje im je predao korisnik usluga (*mere conduit*), biti će isključeni od odgovornosti za informacije koje im je predao korisnik pod uvjetom:

- da nije inicirao prijenos,
- da nije izvršio odabir podataka ili dokumenata koji su predmet prijenosa,
- da nije izuzeo ili preinačio podatke u sadržaju poruka ili dokumenata,
- da nije odabrao korisnika prijenosa. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

Drugu vrstu usluga koji pružaju posrednici jest privremeni smještaj informacija (*caching*) koja podrazumijeva automatske, privremene i prolazne pohrane informacija koja

služi za učinkovitije oblikovanje prijenosa podataka. Za takvo pohranjene informacije isključena je odgovornost posrednika, pod uvjetom da:

- ne mijenja podatke,
- uvažava uvjete za pristup podacima,
- postupa u skladu s pravilima za ažuriranje podataka,
- djeluje u skladu s dopuštenom primjenom tehnologija za prikupljanje podataka,
- trenutačno ukloni ili trenutačno onemogućiti pristup podacima koje je pohranio odmah čim je saznao da su podaci u polazištu uklonjeni iz prijenosa putem mreže ili je onemogućen pristup do njih ili je sud ili drugo nadležno tijelo naredilo njihovo uklanjanje ili onemogućavanje pristupa. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

Treću uslugu koju posrednici pružaju je smještaj informacija na poslužitelju (*hosting*), putem koje korisnici na vlastiti zahtjev pohranjuju informacije na poslužitelje posrednika. Odgovornost posrednika za takvo pohranjene sadržaje je isključena, ako sam posrednik:

- nema saznanja niti je mogao znati o nedopuštenom djelovanju korisnika ili sadržaju podataka,
- odmah čim je saznao da se radi o nedopuštenom djelovanju ili podatku ukloni ili onemogućiti pristup podacima. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

Postoji i četvrta vrsta pružanja usluga informacijskog društva koju pružaju posrednici, a to je elektroničko upućivanje na sadržaj (linkovi). Posrednik se isključuje odgovornosti za poslani sadržaj ako:

- nema saznanja niti je mogao znati o nedopuštenom djelovanju korisnika ili sadržaju podataka u tim informacijama, kao i sudskim postupcima vezanim uz naknadu štete koja bi proizlazila iz nedopuštenog djelovanja korisnika ili sadržaja pohranjenih podataka i ako nije bio niti mogao biti upoznat s činjenicama ili okolnostima iz kojih bi nedopuštena aktivnost korisnika bila očigledna,
- odmah čim je saznao ili postao svjestan da se radi o nedopuštenom djelovanju ili podatku, ukloni ili onemogućiti pristup podacima. (Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)

Pored svih isključenja odgovornosti koje se odnose na posrednika u pružaju pojedinih usluga informacijskog društva, posrednik ima i specifične obveze koje su mu nametnute. Tako ima obvezu da odmah po samom saznanju obavijesti nadležno državo tijelo ako utvrdi postojanje osnovane sumnje da korištenjem njegove usluge korisnik poduzima nedopuštene aktivnosti i/ili pruža nedopuštene podatke te obvezu da temeljem odgovarajućeg sudskog ili upravnog akta predoči sve podatke na temelju kojih se može poduzeti otkrivanje ili progon počinitelja kaznenog djela, odnosno zaštita prava trećih osoba. (Dragičević, 2015:306)

5. ELEKTRONIČKA ISPRAVA

Hrvatsko zakonodavstvo jedno je od rijetkih koje je pojam elektroničke isprave odvojilo kao posebni pravni institut. Elektronička isprava je posebna vrsta dokumenta koja u praksi treba biti izjednačena sa ispravama izdanim na papiru. Zakon o elektroničkoj ispravi (NN, 150/05) elektroničku ispravu definira kao „jednoznačno povezan cjelovit skup podataka koji su elektronički oblikovani (izrađeni pomoću računala i drugih elektroničkih uređaja), poslani, primljeni ili sačuvani na elektroničkom, magnetnom, optičkom ili drugom mediju i koji sadrži svojstva kojima se utvrđuje izvor (stvaratelj), utvrđuje vjerodostojnost sadržaja te dokazuje postojanost sadržaja u vremenu. Sadržaj elektroničke isprave uključuje sve oblike pisanog teksta, podatke slike i crteže, karte, zvuk, glazbu ili govor“. Elektronička isprava ima pravnu valjanost kao i isprava na papiru ako je izrađena, otpremljena, primljena, čuvana i pohranjena primjenom dostupne informacijske tehnologije. Također mora u svim radnjama uključenim u dokumentacijski ciklus osigurati:

1. jednoznačno obilježje kojim se nedvojbeno utvrđuje pojedinačna elektronička isprava,
2. jednoznačno obilježje kojim se nedvojbeno utvrđuje pojedinačni stvaratelj elektroničke isprave,
3. informacijsku cjelovitost i nepovredivost elektronične isprave,
4. pristup sadržaju elektroničke isprave kroz cijelo vrijeme dokumentacijskog ciklusa
5. oblik zapisa koji čitatelju omogućuje jednostavno čitanje sadržaja. (Zakon o elektroničkoj ispravi, NN 150/05)

Pored navedenih uvjeta za pravnu izjednačenost sa ispravama na papiru mora sadržavati i propisanu građu koja se sastoji od dva neodvojiva dijela, opći i posebni. Prvi, opći dio kojeg čini predmeti sadržaj (informacije u elektroničkom obliku) isprave. Opći dio uključuje i naslov primatelja ako je elektronička isprava namijenjena otpremi imenovanom primatelju. Drugi dio, odnosno, posebni, čine jedan ili više ugrađenih elektroničkih potpisa i podaci o vremenu nastajanja elektroničke isprave, kao i druga dokumentacijska svojstva. Posljednje svojstvo koje treba ispunjavati za pravu izjednačenost je prikaz u obliku obrasca. Elektronička isprava u procesima prikazivanja sadržaja mora obvezno sadržavati unutarnji i vanjski obrazac prikaza. Unutarnji obrazac prikaza sastoji se od tehničko-programskog obrasca zapisivanja sadržaja u elektroničkom obliku na medij koji sadržava ili prosljeđuje elektroničku ispravu, dok vanjski obrazac se sastoji od vizualnog i razumljivog prikaza sadržaja elektroničke isprave na zaslonu računalnih ili drugih elektroničkih uređaja, na papiru ili drugom materijalnom predmetu

proizvedenom iz zapisa u elektroničkom obliku. (Zakon o elektroničkoj ispravi, NN150/05)
Kada se svi ovi uvjeti ispune kumulativno, može se reći da je elektronička isprava potpuno pravno valjana kao i isprava na papiru.

Potrebno je utvrditi i pravnu valjanost elektroničke isprave kada se pojavljuje u više primjeraka. Pravno valjana je elektronička isprava koju nazivamo izvornikom elektroničke isprave. Izvornikom se smatra svaki pojedinačni primjerak elektroničke isprave koji je potpisan elektroničkim potpisom. Elektronička isprava ne može imati elektroničku presliku, a u slučaju da ista osoba izradi dvije ili više isprava s istim sadržajem, od kojih je jedan primjerak izrađen u elektroničkom obliku, a drugi na papiru, te se isprave smatraju neovisnim te se isprava izrađena na papiru ne smatra preslikom elektroničke isprave. Preslika elektroničke isprave na papiru izrađuje se ovjerom ispisa vanjskog obrasca prikaza elektroničke isprave na papiru uz primjenu zakona i drugih propisa. Ovjeru ispisa elektroničke isprave na papiru obavlja javni bilježnik, osim u postupcima koje vode tijela javne vlasti kada ovjeru ispisa elektroničke isprave obavljaju ovlaštene osobe u tijelima javne vlasti. Izvornik elektroničke isprave kao i njena preslika imaju istovjetnu pravu pravnu snagu. (Zakon o elektroničkoj ispravi, NN 150/05)

5.2. Dokumentacijski ciklus elektroničke isprave

Elektronička isprava izrađuje se elektroničkim sustavima pripreme, oblikovanja i pohrane informacijskih sadržaja te se oblikuje kao elektronički zapis. Elektroničke isprave potpisuju se elektroničkim potpisom stvaratelja elektroničke isprave ili osobe koju je stvaratelj ovlastio. Stvaratelj elektroničke isprave može biti bilo koja fizička ili pravna osoba koja primjenom elektroničkih sredstava izrađuje, oblikuje i potpisuje elektroničku ispravu naprednim elektroničkim potpisom. (Zakon o elektroničkoj ispravi, NN 150/05)

Prometovanje elektroničke isprave dio je dokumentacijskog ciklusa koji podrazumijeva sve radnje vezane uz elektroničku ispravu, od izrade do slanja, primanja te pohranjivanja i čuvanja elektroničke isprave. Elektronička isprava smatrat će se otpremljenom/poslanom kada je osobno otpremljena od pošiljatelja ili osobe koju je pošiljatelj ovlastio za takve radnje ili kada je otpremljena putem informacijskog sustava pošiljatelja, odnosno informacijskog sustava koju je pošiljatelj ovlastio za te poslove. (Zakon o elektroničkoj ispravi, NN 150/05) S druge strane, elektronička isprava smatra se primljenom kada:

- je osobno zaprimljena od primatelja, ili
- kada je zaprimljena od osobe koju je primatelj ovlastio za radnje prijma te

— kada je zaprimljena od informacijskog sustava primatelja, odnosno informacijskog sustava osobe koju je primatelj ovlastio za te poslove. (Zakon o elektroničkoj ispravi, NN 150/05)

Kao posljednji dio dokumentacijskog ciklusa navodi se pohranjivanje i čuvanje elektroničkih isprava. Osobe odgovorne za čuvanje isprava u izvornom obliku mogu biti fizičke i pravne osobe kojima je zakonom ili drugim propisom utvrđena ta obveza. Elektroničke isprave čuvaju se u informacijskom sustavu ili na medijima koji omogućuju trajnost elektroničkog zapisa te čine elektroničku arhivu.

Prema Zakonu o elektroničkoj ispravi (NN, 150/05) elektronička arhiva mora osigurati:

1. da se elektroničke isprave čuvaju u obliku u kojem su izrađene, otpremljene, primljene i pohranjene i koji materijalno ne mijenja informaciju odnosno sadržaj isprava,
2. da su elektroničke isprave u čitljivom obliku za cijelo vrijeme čuvanja dostupne osobama koje imaju pravo pristupa tim ispravama,
3. da se čuvaju podaci o elektroničkim potpisima kojima su elektroničke isprave potpisane kao i podaci za ovjeru tih elektroničkih potpisa,
4. da su elektroničke isprave pohranjene u takvom obliku i pomoću takve tehnologije i postupaka koji uz ugrađene elektroničke potpise pružaju razumno jamstvo za njihovu vjerodostojnost i cjelovitost za cijelo vrijeme čuvanja,
5. da je za svaku elektroničku ispravu moguće vjerodostojno utvrditi podrijetlo, stvaratelja, vrijeme, način i oblik u kojem je zaprimljena u sustav na čuvanje,
6. da su elektroničke isprave pohranjene u takvom obliku i pomoću takve tehnologije i postupaka koji pružaju razumno jamstvo da ne mogu biti mijenjane i da se ne mogu neovlašteno brisati,
7. da postupci održavanja i zamjene medija za pohranu elektroničkih isprava ne narušavaju cjelovitost i nepovredivost elektroničkih isprava,
8. da se elektroničke isprave mogu sigurno, pouzdano i vjerodostojno zadržati u razdoblju koje je utvrđeno zakonom ili drugim propisima kojima se uređuju obveze čuvanja odgovarajućih isprava na papiru.

Fizičke i prave osobe mogu povjeriti čuvanje elektroničkih isprava u izvornom obliku nekom od informacijskih posrednika, pod uvjetom da se i dalje poštuju uvjeti propisani zakonom. Arhiviranjem elektroničkih isprava završava i dokumentacijski ciklus elektroničke isprave.

5.2. Elektronički račun kao elektronička isprava

Elektronički račun (skraćeno e-račun) je najraširenija elektronička isprava u svijetu te ima važnu uloga u razvoju elektroničke trgovine i elektroničkog poslovanja. Elektronički račun (dalje u tekstu: e-račun) je suvremeni oblik računa te za njegovu pravovaljanost dovoljno je izdavanje digitalnim putem, koliko sadrži sve propisane odredbe zakona i drugih propisa. Zakon o elektroničkom izdavanju računa u javnoj nabavi (NN 94/18) definira elektronički kao račun koji je izdan, poslan i zaprimljen u strukturiranom elektroničkom obliku, a koji omogućuje njegovu automatsku i elektroničku obradu. Pored navedene definicije propisuje i obvezne elemente koje svaki elektronički račun mora imati, a to su:

- oznake procesa i računa te vrijeme izdavanja računa (godina, mjesec i dan te sat i minuta),
- razdoblje koje račun obuhvaća,
- podaci o prodavatelju,
- podaci o kupcu,
- podaci o primatelju plaćanja,
- podaci o poreznom predstavniku prodavatelja,
- upućivanje na ugovor,
- detalji o isporuci,
- upute za plaćanje,
- podaci o naknadama ili davanjima,
- podaci o stavkama na računu,
- ukupni iznos računa,
- raščlanjeni prikaz PDV-a. (Zakon o elektroničkom izdavanju računa u javnoj nabavi, NN 94/18)

Osim navedenih elementa, elektronički račun mora sadržavati i druge podatke koje zahtijeva Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18) kao što su vjerodostojnost podrijetla, cjelovitost sadržaja i čitljivost računa. Čitljivost računa mora biti osigurana u svim fazama dokumentacijskog ciklusa, od izdavanja, slanja, primanja do pohrane e-računa.

U Republici Hrvatskoj naručitelji su obvezni zaprimati i obrađivati te izvršiti plaćanje elektroničkih računa i pratećih isprava izdanih sukladno europskoj normi dok javni naručitelji imaju obvezu, usluge informacijskog posredništva, zaprimanja i slanja elektroničkih računa

povjeriti Financijskoj agenciji (FINA) kao centralnom informacijskom posredniku. Financijska agencija obavlja uslugu zaprimanja i slanja elektroničkih računa i pratećih isprava čiji je djelokrug definiran posebnim zakonom, odnosno obavlja elektroničku razmjenu računa između izdavatelja e-računa i javnih naručitelja, u skladu s europskom normom. Svi ostali informacijski posrednici dužni su se povezati na centralnu platformu Financijske agencije. (Zakon o javnoj nabavi, NN 94/18)

Od 1. srpnja 2019. godine, država i svi poduzetnici koji s njom posluju (B2G oblik elektroničke trgovine) imaju zakonsku obvezu korištenja e-računa, što znači da ne mogu više koristiti papirnati račun. Te odredbe odnose se na obveznike javne nabave.

6. ZAKLJUČAK

Proučavajući elektroničku trgovinu može se zaključiti da je to vrlo opširno područje koje je potrebno regulirati brojnim zakonskim propisima kako bi usluge informacijskog društva mogle nesmetano kretati na unutarnjem tržištu. Svatko ima slobodu obavljanja usluga informacijskog društva ukoliko poštuje propise i djeluje u skladu s njima, a u slučajevima kada postoje opravdane bojazni za ugrožavanje nečijih temeljnih prava, postoje mjere kojima se određene usluge informacijskog društva mogu ograničiti. Svi davatelji usluga informacijskog društva dužni su u obliku javnih objava koje su stalno dostupne korisnicima i tijelima javne vlasti, pružati informacije kao što su ime i prezime, naziv tvrtke i ostale pripadajuće podatke vezane uz poslovanje.

Sastavni dio elektroničke trgovine je ugovor u elektroničkom obliku, koji se posebno definira u Zakonu o elektroničkim uslugama. Tim zakonom jasno je definirano koji ugovori nikako ne mogu biti sklopljeni u elektroničkom obliku. Također propisana je i obaveza davatelju usluga informacijskog društva da osigura potencijalnom korisniku prije sklapanja ugovora sve ugovorne odredbe i odredbe općih uvjeta poslovanja. Dio ugovora u elektroničkom obliku je i elektronički potpis koji se pojavljuje u tri vrste; elektronički potpis, napredni elektronički potpis i kvalificirani elektronički potpis. Svaki elektronički potpis mora imati svoj odgovarajući certifikat koji nedvojbeno potvrđuje identitet osobe.

Posljednje poglavlje govori o elektroničkoj ispravi te e-računu kao njegovom najčešćem obliku. Elektronička isprava se definira kao cjelovit i povezan skup podataka koji su elektronički oblikovani.

Na kraju rada može se zaključiti da elektroničku trgovinu čini nebrojno puno podataka, radnji i informacija i s vremenom, kako se razvija internetska tehnologija, rasti će i broj zakonskih i drugih normi vezano za elektroničku trgovinu.

7. POPIS KORIŠTENE LITERATURE

Knjige i priručnici

1. Matić, T., (2008), *Prava elektroničke trgovine*, Zagreb: M.E.P. Consult
2. Matić, T., (2012), *Pravo virtualnih odnosa: Elektronička trgovina*, Zagreb: Narodne novine d.d.
3. Milosavljević, M. i Mišković, V., (2016), *Elektronska trgovina*, Beograd: Univerzitet Singidunum
4. Panian, Ž., (2000), *Elektroničko trgovanje*, Zagreb: Sinergija
5. Spremić, M., (2004), *Menadžment i elektroničko poslovanje*, Zagreb: Narodne novine d.d.

Norme i zakoni

1. Direktiva (2000/31/EZ) Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o pojedinim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebice elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini)
2. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10)
3. Uredba (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ o elektroničkom potpisu
4. Zakon o elektroničkoj trgovini (NN, 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14, 32/19)
5. Zakon o elektroničkoj ispravi (NN, 150/05)
6. Zakon o elektroničkim komunikacijama (NN, 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14, 72/17)
7. Zakon o javnoj nabavi (NN, 94/18)
8. Zakon o obveznim odnosima (NN, 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18)
9. Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18)

10. Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ

Internet izvori

1. Europski parlament, <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>, (01.8.2019)
2. Epotpis, <https://www.epotpis.hr/>, (20.8.2019.)
3. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27411>, (05.8.2019.)
4. Financijska agencija, <https://www.fina.hr/>, (23.8.2019)

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Sarah Patrizia Tovernić**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom **Pravna regulativa vezana zu elektroničku trgovinu** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi,

Ime i prezime studenta
